

**Формування та використання електронних ресурсів в бібліотеці
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського**

Білоус Валентина Степанівна

Глобалізація та інформатизація суспільства, реформування освіти вимагають від освітянської бібліотеки як важливого інструменту навчальної, наукової та пізнавальної діяльності реорганізації діяльності шляхом нарощування інформаційного потенціалу, інтеграції бібліотечних ресурсів, забезпечення навчально-виховного та наукового процесів повною, оперативною та якісною інформацією, формування інформаційного поля та швидкого доступу до інформації користувачів освітянської галузі.

Саме бібліотекам належить значна роль у формуванні електронних масивів наукових знань та організації доступу до них. Вони переробляють, вилучають та надають доступ до цілком реального об'єкта – знань у вигляді інформаційного ресурсу.

Векторами розвитку процесів автоматизації в бібліотеці є формування інформаційного поля, створення швидкого доступу до інформації, забезпечення якісного та оперативного бібліографічно-інформаційного обслуговування. Статус бібліотеки визначається не лише кількістю фонду друкованих видань, обсягом передплати, а й тим, яким електронним ресурсом вона володіє, на скільки готова надати доступ до світових інформаційних ресурсів.

За умов активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в електронному середовищі вагомим складовим документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки є електронні ресурси. Це інформаційні ресурси, що створюються, керуються та використовуються за допомогою комп'ютера і містять дані та програми, зафіксовані в електронній (цифровій) формі на певних носіях.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського є інформаційною основою навчально-педагогічного та наукового процесів, тією творчою лабораторією, від ресурсів та послуг якої в значній мірі залежить зміст навчання та наукових досліджень. Бібліотека поєднує традиційні та електронні інформаційні ресурси, індивідуальні і корпоративні методи роботи, вирішує проблеми культурно-просвітницької діяльності, впроваджує інноваційні бібліотечні технології.

Для задоволення потреб сучасного користувача освітянської галузі, забезпечення оперативного доступу до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних, бібліотека освоює і активно впроваджує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій в бібліотечні процеси. Інноваційний клімат є умовою розвитку бібліотеки.

Бібліотечний працівник є посередником між користувачем й інформацією, а бібліотека – комунікаційний канал, який забезпечує рух документної інформації у часі і просторі. Впроваджуючи сучасні інформаційні технології бібліотека як важливий підрозділ університету стає освітньо-інформаційним та комунікативним центром, здатним нагромаджувати у фондах документи для подальшого їх використання специфічними бібліотечними методами.

Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення нових технологій.

Інтенсивність впровадження інновацій в педуніверситету підтверджує поповнення та оновлення парку ПК та пакетів програм інформаційних технологій, створення бібліотечної мережі, мережі університетського електронного спілкування з виходом в Інтернет, що дозволяє ефективно використовувати інформаційні технології в передачі та засвоєнні навчального матеріалу, надає широкого доступу студентам до електронної навчально-методичної інформації, електронним навчальним посібникам.

Бібліотека має великий досвід у галузі традиційного формування та пошуку документів й набуває досвіду одержання необхідної інформації із зовнішніх джерел, забезпечення кумуляції та збереження електронних ресурсів (текстові документи, мультимедійні матеріали, комп'ютерні програми) та їх використання [5; с.19].

Персонал бібліотеки розширює методи та засоби роботи з інформаційними потоками, засвоює технологію архівування джерел електронної інформації і їх аналітико-синтетичного оброблення, а також створення і використання нових інформаційних продуктів. Для підтримки збереження даних в бібліотеці ведеться локальне резервування даних.

Зберігання документів здійснюється на файловому сервері бібліотеки з дотриманням всіх правил і норм зберігання та резервного копіювання даних. Бібліографічна обробка електронних документів здійснюється з використанням АБІС ІРБІС, яка функціонує в бібліотеці.

Бібліотека освоює інтегрований технологічний цикл, що включає послідовність наукомістких процесів комп'ютерного опрацювання документних масивів: бібліографування, реферування, підготовка аналітичних матеріалів, проведення статистичних досліджень. До послуг користувачів багатofункціональний ресурс, що є духовною скарбницею та інформаційною основою наукового та освітнього процесу університету.

З метою оптимізації інформаційного забезпечення різних категорій користувачів бібліотека взяла курс на використання ресурсів глобальних мереж та створення власних інформаційних ресурсів. Поряд з традиційними ресурсами на паперових носіях нарощують потужності електронні інформаційні ресурси власної генерації.

Об'єктами для створення колекції електронних документів у вигляді файлів з текстовою, графічною або мультимедійною інформацією є:

- електронні копії поцифрованих документних колекцій (частин фонду активного попиту, краєзнавчого фонду, фонду рідкісних та цінних видань та ін.);
- вибірково-електронні копії статей, які формуються на основі послуг сканування;
- електронні версії літературних та публіцистичних видань вітчизняних, місцевих авторів.

Активно впроваджуються та популяризуються бібліотечно-інформаційні ресурси, створюються нові масиви власних електронних продуктів, використовуються широкі спектри лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечується оперативний доступ до інформації.

Бібліотека займається пошуком, аналізом і збереженням електронної продукції, забезпечує доступ до електронних ресурсів, проводить каталогізацію електронної продукції, проводить діяльність щодо пошуку, відбору, обробки та первинного аналізу дедалі зростаючих масивів інформації. Для оптимального використання накопичених у ній багатств, бібліотека забезпечує їх упорядкування, структурування і продуктивну організацію функціонування в інформаційних системах.

Важливою складовою бібліотечної роботи є бібліографічно-інформаційна діяльність, спрямована на збирання, упорядкування,

аналітико-синтетичну переробку, збереження, пошук та поширення інформації як на традиційних так і електронних носіях.

Бібліотека педуніверситету для оптимального використання накопичених у ній багатств забезпечує їх упорядкування, структурування і продуктивну організацію функціонування в інформаційних системах.

Наразі створено електронну бібліотеку - сукупність електронних ресурсів і супутніх технічних можливостей для створення, пошуку і використання інформації [2; с.100-107], яка нараховує більше 300 мультимедійних видань, близько 2 тис. повнотекстових видань, електронний каталог. Електронна бібліотека зберігає, виводить інформацію в машинозчитуваній формі на комп'ютер користувача, надає швидкий доступ до інформації. Електронна бібліотека докорінно змінила принцип інформаційного обслуговування користувачів бібліотеки: звертаючись до системи, користувач отримує не тільки посилання (бібліографію та реферат джерела), а й сам документ (повну копію). Основні завдання електронної бібліотеки – інтеграція інформаційних ресурсів і ефективна навігація в них.

Під впливом автоматизації та інформатизації бібліотеки виконують нові функції. Якщо раніше бібліотечний працівник працював за схемою: «Бібліотекар-Книга-Читач», то нині він діє за схемою «Бібліотекар-Інформація – Користувач».

Електронна бібліотека надає ресурси, включаючи обслуговуючий персонал, для добору, структурування, інтелектуального доступу, тлумачення, збереження цілісності та забезпечення тривалого функціонування цифрових видань, доступних для використання.

Для вищого навчального закладу необхідність створення електронної бібліотеки зумовлено потребою вирішення проблеми інформаційної недостатності та збереження інформаційних ресурсів бібліотеки з традиційними фондами на паперових носіях.

Поряд з традиційними каталогами й картотеками активно функціонує електронний каталог. Формування ЕК бібліотеки значно прискорилося у 2009 р. Цьому сприяло розширення парку ПК: так в 2008 р. було 7 ПК, а в 2009 парк ПК становив 53 комп'ютери, з них 15 – для персоналу бібліотеки.

ЕК на разі становить 18 БД (понад 150 тис. записів), в т.ч. 10 – доступних користувачу (більше 120 тис.). БД “Книга” – понад 14 тис. записів, “Аналітичні описи” – понад 80 тис., “Наукові праці викладачів” – понад 14 тис.) та ін. З метою відображення всіх документів в ЕК, поповнення бази даних “Книга”, продовжується робота з ретровведення (ретроконверсії) активної частини фонду.

В БД “Повнотекстові видання” здійснюється формування як на основі загальнодоступних документів мережі Інтернет, так і шляхом сканування та розробки власних повнотекстових документів, з урахуванням особливостей вимог користувачів, інформаційно-пошукових систем та державних бібліотечних стандартів.

Кардинальні зміни в бібліотеці Вінницького педуніверситету відбулися у 2009 р. – зі створення зали електронної інформації (ЗЕІ) на 40 АРМ з підключенням до локальної бібліотечної мережі, університетської та мережі Інтернет. Безпосередньо перед введенням в експлуатацію зали електронної інформації вивчався вітчизняний та зарубіжний досвід бібліотек, питання обліку електронних ресурсів в сфері бібліотечної статистичної інформації. Розроблені відповідні регламентуючі документи та облікові форми:

- Правила користування залом електронної інформації;
- Електронна таблиця обліку користувачів та послуг;
- Форми обліку відвідувачів та послуг;
- Контрольний талон № 1 робочого місця;

▪ Сформовано власну базу даних обліку користувачів на основі традиційної реєстраційної картотеки.

Ефективність введення в дію електронної зали вирішує такі головні бібліотечні проблеми:

➤ недостатня кількість примірників видань, брак площ для зберігання фонду, використання машинозчитуваних копій оригінальних документів, збереження книжкового фонду;

➤ більш повне задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотеки, надання швидкого доступу до інформації;

➤ підвищення рівня інформаційної культури і комп'ютерної грамотності як читачів, так і співробітників бібліотеки;

➤ використання мультимедійних документів;

➤ створення комфортних умов для користувачів бібліотеки;

➤ підвищення значення бібліотечної роботи, формування іміджу бібліотеки, що відповідає вимогам бібліотеки сучасного ВНЗ, позитивного статусу університету.

З відкриттям електронної зали зросла можливість використовувати Інтернет і повнотекстові бази, а також користуватися електронними документами з фонду бібліотеки. Значно зріс попит на електронні ресурси, посилився інтерес до повнотекстових документів, поданих в електронному форматі. Створення бібліотечної та університетської мережі дозволило ефективно використовувати інформаційні технології в передачі та засвоєнні навчального матеріалу, надало широкого доступу студентам до електронної навчально-методичної інформації, електронним навчальним посібникам.

Вихід в Інтернет дав змогу бібліотеці не тільки одержати доступ до всесвітніх сховищ інформації, а й самим влитися у світовий інформаційний простір, створити свою веб-сторінку, розмістити інформацію про власні ресурси. Використання Інтернет-технологій відкрило нові можливості у

віртуальному обміні документами, доступі до світових електронних ресурсів, віртуальної інформації. Працівники бібліотеки проводять пошук релевантної інформації в ЕК та базах даних бібліотек не лише України. Структуруючи Інтернет-ресурси бібліотекарі виступають провайдерами якісної інформації, надають доступ до електронних інформаційних ресурсів, навчають ефективно шукати інформацію в Інтернеті та користуватися сучасними інформаційними технологіями.

Формування електронних ресурсів здійснюється такими засобами: мануальними (набір текстової інформації, створення цифрових малюнків тощо); автоматизованими (методи сканування тексту, малюнків, поповнення електронної бібліотеки готовими електронними документами); автоматичними (використання та накопичення інформації, система імпорту електронних документів тощо).

На часі активно впроваджуються та популяризуються бібліотечно-інформаційні ресурси, створюються нові масиви власних електронних продуктів, використовується широкий спектр лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечення оперативного доступу до інформації. Бібліотека формує електронні масиви наукових знань та організовує доступу до них, переробляє, вилучає та надає доступ до цілком реального об'єкта – знань у вигляді інформаційного ресурсу.

Сучасний розвиток бібліотечно-інформаційних технологій пов'язаний з корпоративним співтовариством, запровадженням технологій корпоративної каталогізації, методик запозичення бібліографічних записів із зовнішніх баз даних. Бібліотека педуніверситету – член Асоціації бібліотек Вінниччини, методичного об'єднання бібліотек ВНЗ м. Вінниці.

Бібліотека продовжує роботу зі створення аналітичної бази даних на корпоративних засадах, член корпоративної каталогізації – Центрального українського та Регіонального корпоративного каталогу. З 2009 р. – підключається до проекту зі створення загальнодержавної реферативної

бази даних «Україніка наукова», на корпоративних засадах співробітництва бібліотек ВНЗ та ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснює формування інформаційного ресурсу психолого-педагогічної тематики.

В рамках науково-дослідницької діяльності бібліотека проводить відповідну видавничу діяльність.

Бібліотекою підготовлено в електронній формі та видано біобібліографічний покажчик науковців університету, педагогів («Тарасенко Г.С.»), бібліографічний покажчик «Наукові праці Буяльського Б.А.», черговий випуск бібліографічного покажчика «Наукові праці викладачів...», бібліографічні покажчики краєзнавчої тематики.

Перспективи свого розвитку бібліотека пов'язує з впровадженням нових інформаційних технологій, орієнтованих на формування якісного електронного продукту, удосконалення репертуару електронних інформаційних ресурсів, надання швидкого доступу до інформації, подальше підвищення комфортності в обслуговуванні користувачів.

Література

1. Иванов В. К. Электронная библиотека как индикатор статуса университета / В. К. Иванов // Науч. и техн. б-ки. – 2007. – № 8. – С. 22-31.
2. Майстрович Т. В. Электронный документ в библиотеке : научно-методическое пособие / Т. В. Майстрович. – М. : Либерейя –Бибинформ, 2007. – 144 с.
3. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Л. Габова та ін. // Бібліотечний форум України. – 2008. – № 4. – С. 17-18.
4. Стахевич А. Нужна ли библиотека современному вузу? / А. Стахевич // Высшее образование в России. – 2008. – № 7. – С. 50-53.
5. Туровська Л. Сучасний бібліотекар у системі інформаційних комунікацій наукової бібліотеки // Бібліотечний форум України. – 2006. №3 (13). – С. 17-19.

Діяльність бібліотеки з формування та використання електронних ресурсів в навчально-науковій діяльності вищого навчального закладу, створення електронної бібліотеки як середовища швидкого доступу до інформації, трансформація бібліотеки в науково-інформаційний центр університету.

Білоус Валентина Степанівна

директор бібліотеки Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32

м. Вінниця

21100

т. (0432)26-51-98; (0432)27-59-46

vspu-lib@mail.ru

valentina777888@rambler.ru